

นิพนธ์ต้นฉบับ

Original Article

ปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ
ของผู้ประกอบการร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่รอบสถานศึกษาในพื้นที่เขตสุขภาพที่ 5
Factors affecting compliance intention on tobacco products control act among
tobacco retailers around schools of Health Region 5th in Thailand

นรา เทียมคลี* วท.ม.

(สุขศึกษาและส่งเสริมสุขภาพ)

Nara Thiamkhli*, M.Sc.

(Health Education and Health Promotion)

ศรัณญา เบญจกุล** ปร.ด.

(สังคมศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุข)

Sarunya Benjakul**, Ph.D.

(Medical and Public Health Social Sciences)

ธราดล เก่งการพานิช*** พบ.ม. (พัฒนาสังคม)

Tharadol Kengganpanich***, M.A. (Social Development)

*นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

*Post - Graduate student Master of science

(สุขศึกษาและส่งเสริมสุขภาพ)

(Health Education and Health Promotion)

คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Faculty of Public Health, Mahidol University

**ผู้รับผิดชอบบทความ

**Corresponding Author

คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Faculty of Public Health, Mahidol University

***คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

***Faculty of Public Health, Mahidol University

DOI: 10.14456/dcj.2020.33

Received: January 21, 2020 | Revised: March 26, 2020 | Accepted: April 02, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวางนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความตั้งใจ และปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 ของผู้ประกอบการร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่รอบสถานศึกษาที่เคยละเมิดกฎหมาย โดยประยุกต์ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ตัวอย่างเป็นผู้ประกอบการร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่ประเภทร้านขายของชำ จำนวน 127 คน ซึ่งมีที่ตั้งร้านค้าอยู่ในรัศมี 1,000 เมตร รอบสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในพื้นที่เขตสุขภาพที่ 5 และเคยละเมิดกฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบอย่างน้อย 1 ประเด็นในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา เก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน ผลการวิจัย พบว่าผู้ประกอบการร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่รอบสถานศึกษาที่เคยละเมิดกฎหมาย ส่วนใหญ่มีความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมาย ในระดับปานกลาง ร้อยละ 51.2 โดยมี 7 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ซึ่ง 3 ใน 7 ปัจจัยแรก เป็นปัจจัยลบ ได้แก่ จำนวนชั่วโมงที่เปิดทำการต่อวัน จำนวนประเด็นการเคยละเมิดกฎหมาย และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงที่เป็นหน่วยงานราชการ ส่วนอีก 4 ใน 7 ปัจจัยที่เหลือ เป็นปัจจัยบวก ได้แก่ การรับรู้กฎหมายฯ เจตคติต่อการปฏิบัติตามกฎหมายฯ การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมฯ และการได้รับคำแนะนำหรือสิ่งสนับสนุนการจำหน่ายบุหรี่จากตัวแทนบริษัทบุหรี่ ซึ่งในจำนวนนี้มี 3 ปัจจัยที่ร่วมกันอธิบายความผันแปรของความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายได้ ร้อยละ 73.6 (Nagelkerke $R^2 = 0.736$) ได้แก่ การรับรู้กฎหมายฯ การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมฯ

และเจตคติต่อการปฏิบัติตามกฎหมายฯ ดังนั้น จึงควรเสริมสร้างความเข้มแข็งในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการยินยอมปฏิบัติตามกฎหมาย และให้แรงจูงใจด้วยวิธีต่างๆ เมื่อร้านค้าเหล่านี้ยินยอมปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ

Abstract

The cross – sectional survey research aimed to describe the intention and factors affecting intention to comply with Tobacco Products Control Act B.E. 2560 (2017) of tobacco retailers at grocery stores located around schools who were ever not complied with the law. The theory of Planned Behavior (TPB) was applies as a research framework. The samples 127 tobacco retailers at grocery stores located around government high schools within a radius of 1,000 meter in the 5th Regional Health and ever not complied with the law at least 1 article within a year. Data were collected by interview questionnaires. Descriptive statistics and inferential statistics were used to analyze data. The results revealed that 51.2% of the respondents had moderate intention to comply with the law. Seven factors were significantly related to intention to comply with the law with statistical significance ($p < 0.05$). Three of 7 factors are negative factors composing of number of opening hours of tobacco stores each day, number of non – compliance with the law, and subjective norm which is of government organization. The rest 4 factors are positive factors composing of the perception of the law, the attitudes to comply with the law, perceived behavioral control towards compliance with the law, and received advices or supporting items from dealers of the cigarette companies. Based on the results, 3 factors could statistically predict intention to comply with the law up to 73.6% (Nagelkerke $R^2 = 0.736$) composing of perception of the law, perceived behavioral control and attitude towards compliance with the law. The recommendations are to strengthen the engagement activities for tobacco retailers to comply with the law, particularly those at grocery stores who had experienced on non – compliance with the law, and to provide incentives by various approaches to those who comply with the law.

คำสำคัญ

ความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ, ผู้ประกอบการร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่, ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน

Keywords

intention of compliance with tobacco products control act, tobacco retailers, theory of planned behavior (TPB)

บทนำ

ปัจจุบันมีผู้เสียชีวิตจากการสูบบุหรี่มากกว่า 8 ล้านคนต่อปี⁽¹⁾ ซึ่งการสูบบุหรี่ได้ก่อให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจ คิดเป็นร้อยละ 1.8 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ⁽²⁾ เมื่อพิจารณาสถานการณ์การสูบบุหรี่ของประชากรไทยอายุ 15 ปีขึ้นไป พบว่าปี พ.ศ. 2560 อัตราการสูบบุหรี่ ร้อยละ 19.1 ซึ่งลดลงเล็กน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2557 ร้อยละ 20.7 เช่นเดียวกับ

อัตราการสูบบุหรี่ของเยาวชนอายุ 15-18 ปี ในช่วงเวลาเดียวกันที่พบลดลงจากร้อยละ 8.3 เป็นร้อยละ 7.8 แต่เมื่อจำแนกตามกลุ่มอายุของผู้สูบบุหรี่ก็กลับพบว่า ผู้สูบบุหรี่ที่มีอายุ 15-18 ปี มีอายุเฉลี่ยเมื่อเริ่มต้นสูบบุหรี่ครั้งแรกครั้งที่ 14.7-14.8 ปี โดยมีอายุต่ำสุดที่ 6-7 ปี ตามลำดับ⁽³⁻⁵⁾ พร้อมกันนี้ เมื่อพิจารณาเป็นรายเขตสุขภาพ (13 เขตสุขภาพ) พบว่าปี พ.ศ. 2560 แม้เขตสุขภาพที่ 5 เป็น 1 ใน 7 เขตสุขภาพที่มีอัตรา

การสูบบุหรี่ของประชากรอายุ 15-18 ปี ต่ำกว่าภาพรวมของประเทศ (ร้อยละ 7.8) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายจังหวัดพบว่า 2 ใน 8 จังหวัดของเขตสุขภาพนี้ ได้แก่ สมุทรสาคร และประจวบคีรีขันธ์ มีอัตราการสูบบุหรี่ของประชากรกลุ่มนี้สูงกว่าภาพรวมของประเทศ คือร้อยละ 11.6 และร้อยละ 10.5 ตามลำดับ และยังพบว่า 4 ใน 8 จังหวัดของเขตสุขภาพที่ 5 นี้ ได้แก่ สุพรรณบุรี สมุทรสาคร ประจวบคีรีขันธ์ และเพชรบุรี มีอัตราการสูบบุหรี่ของประชากรกลุ่มนี้เพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2554 ที่การสำรวจสามารถเสนอผลเป็นรายจังหวัดได้^(4,6) นอกจากนี้ ผลสำรวจในปี พ.ศ. 2557 และ 2560 ยังพบว่า ผู้สูบบุหรี่ที่มีอายุ 15-18 ปี มากกว่าร้อยละ 50.0 ซึ่สูบบุหรี่มาเป็นแบบแบ่งมวน และพบเห็นการโฆษณาส่งเสริมการขาย ณ จุดขาย ในสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มอายุอื่นอย่างชัดเจน ร้อยละ 15.5 และร้อยละ 15.3 ตามลำดับ⁽³⁻⁴⁾ ข้อมูลเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่าเยาวชนอายุ 15-18 ปี ยังสามารถเข้าถึงบุหรี่ได้ง่าย และการเคาะเคาะกฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบของผู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะกลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่⁽⁷⁾

ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 ได้กำหนดมาตรการเพื่อควบคุมการเข้าถึงบุหรี่ของเยาวชนไทย ณ จุดขาย หรือร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่ รวม 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ห้ามขายหรือให้อิงซึ่งผลิตภัณฑ์ยาสูบแก่บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ 2) ห้ามแบ่งขายบุหรี่ซิการ์เรต 3) ห้ามขายบุหรี่ในลักษณะจูงใจให้บริโภค เช่น ลด แลก แจก แถม และแสดงราคาบุหรี่ เป็นต้น 4) ห้ามโฆษณาหรือทำการสื่อสารการตลาดผลิตภัณฑ์ยาสูบ และ 5) ห้ามแสดงหรือยินยอมให้แสดงผลิตภัณฑ์ยาสูบ ณ สถานที่ขายปลีก⁽⁸⁾ อย่างไรก็ตาม จากการนิเทศการดำเนินงานประจำปี พ.ศ. 2560 ของสำนักควบคุมการบริโภคยาสูบ กรมควบคุมโรค พบว่าร้านค้าบริเวณรอบสถานศึกษาที่ยังจำหน่ายบุหรี่ให้เยาวชน⁽⁹⁾ นอกจากนี้ งานวิจัยที่ผ่านมา ยังพบว่าความหนาแน่นและการเข้าถึงบุหรี่จากร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่ปรอบสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับการทดลองสูบบุหรี่⁽¹⁰⁾ โอกาสที่จะสูบบุหรี่ของนักเรียนที่ยังไม่สูบบุหรี่⁽¹¹⁾ และพฤติกรรม

การสูบบุหรี่ของนักเรียน⁽¹²⁾ แต่ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายควบคุม สถานที่ตั้งและระยะห่างของการจำหน่ายบุหรี่ปรอบสถานศึกษา ขณะที่การใช้มาตรการทางกฎหมายเพียงอย่างเดียว อาจไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ดังนั้น การวิจัยนี้จึงประยุกต์ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB)⁽¹³⁾ เพื่อศึกษาความตั้งใจปฏิบัติ ตามกฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 และปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายของผู้ประกอบการร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่ปรอบสถานศึกษาที่เคยละเมิดกฎหมาย อันจะนำไปสู่การกำหนดมาตรการที่มีประสิทธิผลต่อความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายของผู้ประกอบการร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่ปรอบสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์และวิธีการศึกษา

งานวิจัยเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional Survey Research) นี้ ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล เลขที่ MUPH 2019-059

ประชากร คือผู้ประกอบการร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่ประเภทร้านขายของชำ ทั้งที่มีและไม่มีใบอนุญาตจำหน่ายบุหรี่ป ที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองของจังหวัดในเขตสุขภาพที่ 5 โดยคัดเลือกจังหวัดแบบเฉพาะเจาะจงจำนวน 4 จังหวัดแรก จากทั้งหมด 8 จังหวัด ด้วยเกณฑ์ของอัตราการสูบบุหรี่สูงสุดของเยาวชนที่มีอายุ 15-18 ปี ในปี พ.ศ. 2560⁽⁴⁾ ได้แก่ จังหวัดสมุทรสาคร ประจวบคีรีขันธ์ สุพรรณบุรี และเพชรบุรี โดยเก็บข้อมูลทุกร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่ป (Census) ซึ่งอยู่ในรัศมี 1,000 เมตรของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) และสังกัดเทศบาลเมือง ซึ่งทั้ง 4 จังหวัดนี้ มีจำนวนสถานศึกษาที่ใช้เป็นจุดตั้งต้นเพื่อกำหนดรัศมีของระยะห่างจากร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่ปรวม 22 แห่ง

จากการจัดทำบัญชีรายชื่อ (Listing) พบร้านค้าที่จำหน่าย บุหรี่ รวมทั้งสิ้น 244 ร้าน เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล 1 คนต่อ 1 ร้าน ด้วยเกณฑ์คัดเข้า (Inclusion criteria) ประกอบด้วย 1) ร้านค้าที่ผู้ประกอบการให้ข้อมูลตาม แบบคัดกรองว่า ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา เคยละเมิดกฎหมาย ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบอย่างน้อย 1 ใน 6 ประเด็น ได้แก่ ขายบุหรี่ให้แก่บุคคลที่อายุต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ แบ่งขาย บุหรี่รีไซเคิล แสลงหรือตั้งโชว์ให้เห็นทั้งซองและยี่ห้อ บุหรี่ได้จากหน้าร้าน วางโชว์ซองบุหรี่ในตู้บุหรี่ที่ใส แสดงราคาบุหรี่ในลักษณะจงใจให้บริโภค และจัดเรียง บุหรี่โดยไม่เห็นภาพค่าเตือน 2) ผู้ให้ข้อมูลเป็น เจ้าของร้าน หรือผู้ทำหน้าที่เป็นพนักงาน/ลูกจ้างที่ขาย ของอยู่ประจำร้านไม่น้อยกว่า 3 เดือน และ 3) ผู้ให้ข้อมูล มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ สำหรับเกณฑ์คัดออก (Exclusion criteria) ประกอบด้วย 1) เป็นร้านค้า ที่จำหน่ายยาเส้นเพียงอย่างเดียว และ 2) ผู้ให้ข้อมูล เป็นชาวต่างชาติที่ไม่สามารถสื่อสารและเข้าใจภาษาไทย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย งานวิจัยนี้เก็บ รวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตาม โครงสร้างของทฤษฎี TPB แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป จำนวน 21 ข้อ ประกอบด้วยคุณลักษณะส่วนบุคคล จำนวน 11 ข้อ ที่ทุกข้อ มีลักษณะคำตอบเป็นแบบเลือกตอบตามความเป็นจริง ยกเว้นข้อคำถามการรับรู้กฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ ซึ่งมี 8 ข้อย่อยที่มีลักษณะคำตอบให้เลือกตอบ 1 คำตอบ จาก 3 ตัวเลือก ได้แก่ ทราบ ไม่ทราบ และไม่แน่ใจ โดยมีคะแนนเท่ากับ 1 คะแนน สำหรับผู้ที่ตอบว่าทราบ และเท่ากับ 0 คะแนน สำหรับผู้ที่ตอบว่าไม่ทราบและ ไม่แน่ใจ ซึ่งคะแนนรวมมีค่าอยู่ระหว่าง 0-8 คะแนน และ แบ่งคะแนนรวมเป็น 3 ระดับตามการประเมินแบบ อิงเกณฑ์ของบลูม⁽¹⁴⁾ ได้แก่ น้อย ปานกลาง และมาก

ส่วนคุณลักษณะของร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่ มีจำนวน 4 ข้อ ที่ทุกข้อมีลักษณะคำตอบเป็นแบบเลือก ตอบตามความเป็นจริง และจำนวนประเด็นการเคยละเมิด กฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ จำนวน 6 ข้อ ซึ่งเป็น แบบสัมภาษณ์ที่ใช้คัดกรองร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่

ตามเกณฑ์ที่กำหนด ทุกข้อมีลักษณะคำตอบเป็นแบบเลือก ตอบตามความเป็นจริง 1 ตัวเลือกจาก 3 ตัวเลือก ได้แก่ เคย ไม่เคย ไม่แน่ใจ/จำไม่ได้ โดยมีค่าเท่ากับ 1 สำหรับ ผู้ที่ตอบว่าเคย และเท่ากับ 0 สำหรับผู้ที่ตอบว่าไม่เคย และไม่แน่ใจ/จำไม่ได้ และมีค่ารวมอยู่ระหว่าง 0-6 และ คัดเลือกเฉพาะผู้ให้ข้อมูลที่ระบุว่าในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา ร้านค้านี้เคยละเมิดกฎหมายอย่างน้อย 1 ข้อ

ส่วนที่ 2 เจตคติต่อการปฏิบัติตามกฎหมาย ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ จำนวน 16 ข้อ ซึ่งทุกข้อ มีลักษณะคำตอบเป็นแบบมาตราวัด 7 ระดับของออสกู๊ด โดยใช้คำคุณศัพท์ขั้วคู่ (Bipolar adjective) จากขั้วลบ (1 คะแนน)- ขั้วบวก (7 คะแนน) เช่น ไม่ดี-ดี และ ไม่เหมาะสม-เหมาะสม เป็นต้น เพื่อให้เลือกตอบ 1 ตัว เลือก มีคะแนนรวมอยู่ระหว่าง 16-112 คะแนน และ แบ่งคะแนนรวมเป็น 3 ระดับตามการประเมินแบบ อิงเกณฑ์ของบลูม⁽¹⁴⁾ ได้แก่ เจตคติทางลบ เป็นกลาง และ ทางบวก

ส่วนที่ 3 การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อการปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ จำนวน 13 ข้อ โดยกลุ่มอ้างอิงในการวิจัยนี้ เป็นหน่วยงานราชการที่ผู้ประกอบการให้ความสำคัญว่าทำให้ ตนเองปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายฯ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ สรรพสามิต และเจ้าหน้าที่เทศบาล ทุกข้อมีลักษณะ คำตอบเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) 7 ระดับ จากไม่เห็นด้วยมากที่สุด (1 คะแนน) ถึงเห็น ด้วยมากที่สุด (7 คะแนน) เพื่อให้เลือกตอบ 1 ตัวเลือก คะแนนรวมมีค่าอยู่ระหว่าง 12-84 คะแนน และแบ่ง คะแนนรวมเป็น 3 ระดับตามการประเมินแบบอิงเกณฑ์ ของบลูม⁽¹⁴⁾ ได้แก่ น้อย ปานกลาง และมาก

ส่วนที่ 4 การรับรู้ความสามารถในการ ควบคุมพฤติกรรมกรปฏิบัติตามกฎหมายควบคุม ผลิตภัณฑ์ยาสูบ จำนวน 8 ข้อ ที่มีลักษณะคำตอบเป็น แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) 7 ระดับ จาก ไม่นั่นใจ มากที่สุด (1 คะแนน) ถึงมั่นใจมากที่สุด (7 คะแนน) เพื่อให้เลือกตอบ 1 ตัวเลือก คะแนนรวม

มีค่าอยู่ระหว่าง 8-56 คะแนน และแบ่งคะแนนรวมเป็น 3 ระดับตามการประเมินแบบอิงเกณฑ์ของบลูม⁽¹⁴⁾ ได้แก่ น้อย ปานกลาง และมาก

ส่วนที่ 5 ความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ จำนวน 12 ข้อ ที่มีลักษณะคำตอบเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) 7 ระดับ จากไม่เห็นด้วยมากที่สุด (1 คะแนน) ถึงเห็นด้วยมากที่สุด (7 คะแนน) เพื่อให้เลือกตอบ 1 ตัวเลือก คะแนนรวมมีค่าอยู่ระหว่าง 12-84 คะแนน และแบ่งคะแนนรวมเป็น 3 ระดับตามการประเมินแบบอิงเกณฑ์ของบลูม⁽¹⁴⁾ ได้แก่ น้อย ปานกลาง และมาก

แบบสัมภาษณ์นี้ ผ่านการตรวจสอบความตรงของเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ และวิเคราะห์ค่าดัชนีความตรงของเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ส่วนที่ 2-5 แบบรายข้อ (I-CVI) และทั้งฉบับ (S-CVI) โดยแบบสัมภาษณ์ส่วนที่ 2 มีค่า I-CVI อยู่ระหว่าง 0.33-1.00 และ S-CVI เท่ากับ 0.85 ส่วนที่ 3 มีค่า I-CVI อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และมีค่า S-CVI เท่ากับ 0.90 ส่วนที่ 4 มีทั้งค่า I-CVI และ S-CVI เท่ากับ 1.00 และส่วนที่ 5 มีทั้งค่า I-CVI และ S-CVI เท่ากับ 1.00 เช่นกัน จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้ประกอบการร้านค้า ที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน และวิเคราะห์ความเที่ยง (Reliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้เท่ากับ 0.92, 0.91, 0.93 และ 0.95 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล งานวิจัยนี้ เก็บรวบรวมข้อมูลในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2562 และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ Chi-square test, Independent Samples t-test, Pearson correlation และ Multinomial logistic regression

ผลการศึกษา

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่รอบสถานศึกษา จำนวน 244 ร้าน ที่ได้จากการจัดทำบัญชีรายชื่อ (Listing) พบร้านค้าที่ยินยอมให้ข้อมูลที่สมบูรณ์ครบถ้วน 198 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 81.1 ซึ่งในจำนวนนี้เป็นร้านค้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือไม่เคยละเมิดกฎหมาย จำนวน 71 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 35.9 และเป็นร้านค้าที่มีคุณสมบัติตามกฎหมายที่กำหนดและให้ข้อมูลที่สมบูรณ์ครบถ้วน จำนวน 127 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 64.1 ซึ่งนำไปใช้ในการวิเคราะห์ผลการวิจัย โดยมีคุณลักษณะพื้นฐานและผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดดังนี้

ส่วนที่ 1 คุณลักษณะพื้นฐาน จำแนกออกเป็น 3 ส่วนย่อย ได้แก่ คุณลักษณะส่วนบุคคล คุณลักษณะของร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่ และจำนวนประเด็นการเคยละเมิดกฎหมาย มีรายละเอียดดังนี้

ส่วนคุณลักษณะส่วนบุคคล พบว่าผู้ประกอบการร้านค้าที่เคยละเมิดกฎหมาย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 65.4 มีอายุเฉลี่ย 54.2 ปี โดยร้อยละ 36.2 มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป จบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ร้อยละ 42.5 เกือบทั้งหมดมีสถานะเป็นเจ้าของร้าน ร้อยละ 97.6 ไม่เคยสูบบุหรี่ ร้อยละ 81.1 เคยได้รับคำแนะนำการปฏิบัติตามกฎหมายจากหน่วยงานราชการ ร้อยละ 59.8 โดยประเด็นที่เคยได้รับคำแนะนำมากที่สุด ได้แก่ ห้ามแบ่งขายบุหรี่ ซิกาแรต ร้อยละ 98.7 สำหรับประเด็นการรับคำแนะนำและสิ่งสนับสนุนการจำหน่ายบุหรี่จากตัวแทนจำหน่ายของบริษัทบุหรี่ พบว่า ร้อยละ 52.7 เคยได้รับคำแนะนำเรื่องการวางซองบุหรี่ให้อยู่ในระดับสายตาหรือสังเกตเห็นได้ง่าย รองลงมา ร้อยละ 47.3 เคยได้รับคำแนะนำเรื่องการวางซองบุหรี่โดยไม่เห็นภาพคำเตือนบนซองบุหรี่ ส่วนการได้รับสิ่งสนับสนุนการจำหน่ายบุหรี่ พบว่า ร้อยละ 41.6 เคยได้รับตู้บุหรี่ที่มองเห็นซองบุหรี่ได้ รองลงมา ร้อยละ 38.7 เคยได้รับป้ายแสดงราคาหรือยี่ห้อบุหรี่ และร้อยละ 72.4 มีการรับรู้กฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 อยู่ในระดับน้อย

คุณลักษณะของร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่ พบว่าร้านค้าที่เคยละเมิดกฎหมายเหล่านี้ เปิดกิจการค้าขายระหว่าง 1-10 ปี ร้อยละ 47.2 โดยเปิดกิจการค้าขายนานเฉลี่ย 19.5 ปี เกือบทั้งหมดหรือร้อยละ 92.9 จำหน่ายบุหรี่ตั้งแต่เปิดกิจการค้าขาย ร้อยละ 92.1 จำหน่ายทั้งบุหรี่ซิการ์และยาเส้น ทุกร้าน (ร้อยละ 100.0) มีใบอนุญาตจำหน่ายยาสูบประเภทที่ 2 (ขายปลีก) และส่วนใหญ่มีการแสดงใบอนุญาตจำหน่ายยาสูบโดยเปิดเผย เห็นได้ชัดเจน ร้อยละ 69.3 ร้านค้าเหล่านี้เปิดทำการเฉลี่ย 14.4 ชั่วโมงต่อวัน และมีระยะห่างจากสถานศึกษาเฉลี่ย 404.3 เมตร โดยส่วนใหญ่อยู่ในระยะน้อยกว่าหรือเท่ากับ 300 เมตร ร้อยละ 38.6

จำนวนประเด็นการเคยละเมิดกฎหมายในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา พบว่าร้านค้าที่เคยละเมิดกฎหมายเหล่านี้ ละเมิดกฎหมายในประเด็นแบ่งขายบุหรี่ซิการ์เรตมากที่สุด ร้อยละ 73.2 รองลงมาได้แก่ ขายบุหรี่ให้แก่บุคคลที่อายุต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ ร้อยละ 68.5 เมื่อจำแนกประเด็นการเคยละเมิดกฎหมายตามระยะห่างระหว่างร้านค้าเหล่านี้กับสถานศึกษา 3 ระยะ ได้แก่ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 300 เมตร มากกว่า 300-500 เมตร และมากกว่า 500 เมตร พบว่าร้านค้าที่ตั้งอยู่ใน 3 ระยะนี้เคยละเมิดกฎหมายในทุกประเด็นไม่แตกต่างกัน ($p>0.05$) (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของผู้ประกอบการร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่รอบสถานศึกษาที่เคยละเมิดกฎหมาย จำแนกรายประเด็นการเคยละเมิดกฎหมาย และระยะห่างของร้านค้าจากสถานศึกษา (n=127)

ประเด็นการละเมิดกฎหมาย	จำนวนร้านที่เคยละเมิด	ระยะห่างของร้านค้าจากสถานศึกษา			p-value
		≤ 300 เมตร	301-500 เมตร	> 500 เมตร	
1. แบ่งขายบุหรี่ซิการ์เรต	93	37 (39.8)	20 (21.5)	36 (38.7)	0.068
2. ขายบุหรี่ให้แก่บุคคลที่อายุต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์	87	32 (36.8)	23 (26.4)	32 (36.8)	0.738
3. วางโชว์ซองบุหรี่ในตู้บุหรี่ที่ใส	60	25 (41.7)	14 (23.3)	21 (35.0)	0.675
4. โชว์ให้เห็นทั้งซองและยี่ห้อบุหรี่ได้จากหน้าร้าน	53	23 (43.4)	11 (20.8)	19 (35.8)	0.404
5. แสดงราคาบุหรี่ในลักษณะจูงใจให้บริโภค	26	7 (26.9)	11 (42.3)	8 (30.8)	0.120
6. จัดเรียงบุหรี่โดยไม่ให้เห็นภาพคำเตือน	4	0 (0.0)	3 (75.0)	1 (25.0)	0.064

ส่วนที่ 2 คุณลักษณะของตัวแปรตามโครงสร้างทฤษฎี TPB พบว่าผู้ประกอบการร้านค้าที่เคยละเมิดกฎหมาย ส่วนใหญ่มีเจตคติเป็นกลางต่อการปฏิบัติตามกฎหมาย ร้อยละ 53.5 โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 77.1 คะแนน มีการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงที่เป็นหน่วยงานราชการต่อการปฏิบัติตามกฎหมายอยู่

ในระดับสูง ร้อยละ 64.6 โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 67.8 คะแนน มีการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม การปฏิบัติตามกฎหมายอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 37.0 โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 40.6 คะแนน และมีความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 51.2 โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 63.0 คะแนน (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้ประกอบการร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่รอบสถานศึกษาที่เคยละเมิดกฎหมาย จำแนกตามระดับของตัวแปรตามโครงสร้างทฤษฎี TPB

ตัวแปรตามโครงสร้างทฤษฎี TPB	ระดับของตัวแปร			Mean±S.D.	Min-Max
	น้อย	ปานกลาง	มาก		
• เจตคติต่อการปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ	29 (22.8)	68 (53.5)	30 (23.7)	77.1 ± 16.8	24-112
• การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงที่เป็นหน่วยงานราชการ	5 (3.9)	40 (31.5)	82 (64.6)	67.8 ± 11.8	12-84
• การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม	42 (33.1)	38 (29.9)	47 (37.0)	40.6 ± 10.0	21-56
• ความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ	17 (13.4)	65 (51.2)	45 (35.4)	63.0 ± 13.0	24-84

ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบของผู้ประกอบการร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่รอบสถานศึกษาที่เคยละเมิดกฎหมาย พบว่ามี 7 ตัวแปร ที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ ได้แก่ การได้รับคำแนะนำหรือสิ่งสนับสนุนการจำหน่ายบุหรี่จากตัวแทนบริษัทบุหรี่ ($p < 0.001$) เจตคติต่อการปฏิบัติตามกฎหมาย ($r = 0.641, p < 0.001$) การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมปฏิบัติตามกฎหมาย ($r = 0.772, p < 0.001$) การรับรู้กฎหมาย ($r = 0.540, p < 0.001$) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงที่เป็นหน่วยงานราชการต่อการปฏิบัติตามกฎหมาย ($r = -0.346, p < 0.001$) จำนวนชั่วโมงที่เปิดทำการต่อวันของร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่ ($r = -0.211, p = 0.017$) และจำนวนประเด็นการเคยละเมิดกฎหมาย ($r = -0.278, p = 0.002$) (ตารางที่ 3)

ส่วนที่ 4 ปัจจัยทำนายความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบของผู้ประกอบการร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่รอบสถานศึกษาที่เคยละเมิด

กฎหมาย จาก 7 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายฯ ของผู้ประกอบการร้านค้าที่เคยละเมิดกฎหมายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 3) เมื่อทดสอบ Likelihood Ratio Tests พบว่ามีเพียง 3 ใน 7 ตัวแปร ที่เหมาะสมในการนำไปทำนายความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายฯ ได้แก่ การรับรู้กฎหมายฯ ($p = 0.004$) เจตคติต่อการปฏิบัติตามกฎหมายฯ ($p = 0.004$) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมปฏิบัติตามกฎหมายฯ ($p < 0.001$) ซึ่งทั้ง 3 ตัวแปรนี้ ร่วมกันอธิบายความผันแปรของความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายฯ ของผู้ประกอบการร้านค้าที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายได้ ร้อยละ 73.6 (Nagelkerke $R^2 = 0.736$) โดยพบว่า เมื่อคะแนนของทั้ง 3 ตัวแปรนี้ เพิ่มขึ้น 1 คะแนน จะมีโอกาสเกิดความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายฯ ในระดับมากเป็น 2.43 เท่า, 1.44 เท่า และ 1.10 เท่า ตามลำดับ เมื่อเทียบกับกลุ่มที่มีความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายฯ ในระดับน้อย และไม่มีตัวแปรใดที่มีผลต่อโอกาสเกิดความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายฯ ในระดับปานกลาง (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรกับความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)	p - value
คุณลักษณะส่วนบุคคล		
อายุ	- 0.015	0.865
ระยะเวลาในการประกอบอาชีพค้าขาย	- 0.034	0.702
ระยะเวลาที่มีการจำหน่ายบุหรี่	- 0.046	0.611
การรับรู้กฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ	0.540	< 0.001
คุณลักษณะของร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่		
ระยะห่างของร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่	- 0.150	0.093
จำนวนชั่วโมงที่เปิดทำการต่อวัน	- 0.211	0.017
จำนวนประเด็นของการเคยละเมิดกฎหมาย ฯ	- 0.278	0.002
เจตคติต่อการปฏิบัติตามกฎหมาย ฯ	0.641	< 0.001
การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงที่เป็นหน่วยงานราชการ ฯ	- 0.346	< 0.001
การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ฯ	0.772	< 0.001

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบของผู้ประกอบการร้านค้าที่เคยละเมิดกฎหมาย (n = 127)

ระดับความตั้งใจ	B	Std. Error	Wald	df	p-value	Exp(B)	95% Confidence Interval for Exp(B)	
							Lower Bound	Upper Bound
ปาน	Intercept	04.801	2.182	4.842	1	0.028		
กลาง	Knowledge	0.351	0.284	1.523	1	0.217	1.420	0.813 2.480
	ATT	0.035	0.023	2.242	1	0.134	1.036	0.989 1.084
	PBC	0.082	0.045	3.346	1	0.067	1.086	1.186
	Intercept	-24.715	4.637	28.407	1	0.000		
มาก	Knowledge	0.888	0.326	7.398	1	0.007	2.429	1.281 4.605
	ATT	0.094	0.031	9.093	1	0.003	1.098	1.033 1.167
	PBC	0.364	0.077	22.116	1	0.000	1.439	1.237 1.675

หมายเหตุ: *ตั้งใจน้อยเป็นกลุ่มอ้างอิง(Reference Category)

Knowledge: การรับรู้กฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ;

ATT: เจตคติต่อการปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ;

PBC: การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ

วิจารณ์

การวิจัยนี้พบว่าผู้ประกอบการร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่รอบสถานศึกษาที่เคยละเมิดกฎหมาย ส่วนใหญ่ตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมาย ฯ ในระดับปานกลาง (ตารางที่ 2) อาจเป็นเพราะประสบการณ์เคยละเมิดกฎหมาย ฯ ในอดีตของผู้ประกอบการเหล่านี้ กระตุ้นให้เกิดการรับรู้ว่าตนเองอาจไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมการขายให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดได้ จึงส่งผลให้มีความ

ตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายลดลง⁽¹⁵⁻¹⁷⁾ สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาของ Norman และคณะ⁽¹⁸⁾ และการศึกษาของ Boudreau และ Godin⁽¹⁹⁾ ที่พบว่าประสบการณ์หรือพฤติกรรมในอดีต (Past Behaviour) มีผลโดยตรงต่อความตั้งใจและการแสดงพฤติกรรม

สำหรับ 7 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมาย ฯ ของผู้ประกอบการร้านค้าที่เคยละเมิดกฎหมาย (ตารางที่ 3) ยังพบว่า 3 ใน 7 ปัจจัยนี้

ได้แก่ การรับรู้กฎหมายฯ เจตคติต่อการปฏิบัติตามกฎหมายฯ และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมฯ ร่วมกันอธิบายความผันแปรของความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายฯ ได้ร้อยละ 73.6 (ตารางที่ 4) ทั้งนี้ อาจเป็นผลมาจาก 2 ใน 3 ตัวแปรนี้ ยกเว้นการรับรู้กฎหมายฯ เป็นตัวแปรตามโครงสร้างทฤษฎี TPB ที่เชื่อว่าความตั้งใจถูกกำหนดโดยเจตคติต่อพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม⁽¹³⁾ สอดคล้องกับการศึกษาของ Sujitchawalakul⁽²⁰⁾ ที่พบว่าเจตคติต่อพฤติกรรม และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม มีความสัมพันธ์และสามารถทำนายความตั้งใจที่จะสูบบุหรี่ของนักเรียนในจังหวัดนครปฐมได้ สำหรับการรับรู้กฎหมายฯ สามารถทำนายความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายฯ ได้ และเป็นตัวแปรทำนายที่สำคัญที่สุด อาจเป็นผลมาจากผู้ประกอบการฯ ที่ยังรับรู้ข้อกำหนดของกฎหมายมาก ยังมีความเชื่อมั่นว่าตนเองมีอำนาจในการควบคุมพฤติกรรมตนเองให้กระทำการใด ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Tiamtoy⁽²¹⁾ ที่พบว่า การรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมการโฆษณาและส่งเสริมการขายบุหรี่ยุค จิตชาย มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติตามกฎหมาย

ส่วนอีก 4 ปัจจัยที่เหลือ ที่พบมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายฯ ของผู้ประกอบการร้านค้าที่เคยละเมิดกฎหมาย (ตารางที่ 3) อาจเป็นผลมาจาก 1) คำแนะนำหรือสิ่งสนับสนุนการจำหน่ายบุหรี่ยากตัวแทนบริษัทบุหรี่ยุคเหล่านี้ ล้วนเป็นการโฆษณาและส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ยาสูบที่ใช้ร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่ยุคเหล่านี้เป็นผู้ส่งสารจากผู้ผลิตหรือบริษัทบุหรี่ยุคไปยังผู้บริโภค สอดคล้องกับการศึกษาของ Tiamtoy⁽²¹⁾ ที่พบว่า การได้รับตัววางบุหรี่ยุคจากตัวแทนจำหน่ายของบริษัทบุหรี่ยุค และการจัดวางของบุหรี่ยุคให้อยู่ในระดับสายตา มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของการปฏิบัติตามกฎหมายการควบคุมการโฆษณาและส่งเสริมการขายบุหรี่ยุค จิตชาย 2) จำนวนชั่วโมงที่เปิดทำการต่อวันของ

ร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่ยุค ยืนมีโอกาเข้าถึงบุหรี่ยุคเพิ่มขึ้น ส่งผลต่อโอกาสที่จะละเมิดกฎหมายฯ เพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งแตกต่างจากผลการศึกษาของ Tiamtoy⁽²¹⁾ ที่พบว่าระยะเวลาเปิดร้านค้าไม่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของการปฏิบัติตามกฎหมายการควบคุมการโฆษณาและส่งเสริมการขายบุหรี่ยุค จิตชาย 3) จำนวนประเด็นการเคยละเมิดกฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ มีความสัมพันธ์ทางลบในระดับต่ำกับความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายฯ อาจเป็นผลมาจากการที่ร้านค้าเหล่านี้มุ่งค้าขายเพื่อตอบสนองความต้องการซื้อของลูกค้าหรือมุ่งหวังผลกำไรเป็นหลัก รวมถึงเพื่อรักษาฐานลูกค้าประจำ จึงไม่อยากขัดใจลูกค้า แม้ทราบว่าเป็นการกระทำที่ละเมิดกฎหมาย สอดคล้องกับการศึกษาของ Phetphum, Noosom, Nimpitakpong and Mekrungrongwong⁽²²⁾ และ Phetphum, et al⁽²³⁾ ที่พบว่า ปัจจัยที่ทำให้ผู้ประกอบการกลุ่มนี้ละเมิดกฎหมายฯ ได้แก่ การดำเนินกิจการที่มุ่งเน้นผลกำไร และ 4) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงที่เป็นหน่วยงานราชการ ซึ่งแม้เป็นปัจจัยตามโครงสร้างทฤษฎี TPB แต่ไม่สามารถทำนายความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายฯ ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาของ Chiu และคณะ⁽²⁴⁾ ที่พบการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจ แต่ไม่สามารถใช้ทำนายความตั้งใจให้คำปรึกษาในการเลิกบุหรี่ยุคของทหารในกองทัพประเทศไต้หวันได้

สรุป

ผู้ประกอบการร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่ยุครอบสถานศึกษาที่เคยละเมิดกฎหมายตามเกณฑ์คัดเลือกของการวิจัยนี้ จำนวน 127 คน (1 คน ต่อ 1 ร้าน) ส่วนใหญ่มีความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายฯ ในระดับปานกลาง และมี 7 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายฯ ของผู้ประกอบการเหล่านี้ โดย 3 ใน 7 ปัจจัยนี้ ได้แก่ การรับรู้กฎหมายฯ เจตคติต่อการปฏิบัติตามกฎหมายฯ และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมฯ ร่วมกันอธิบายความผันแปรของความตั้งใจปฏิบัติตามกฎหมายฯ ได้ร้อยละ 73.6

และ 2 ใน 3 ตัวแปรนี้ ยกเว้นการรับรู้กฎหมายฯ เป็นตัวแปรตามโครงสร้างทฤษฎี TPB ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อเพิ่มความตั้งใจในการปฏิบัติตามกฎหมายฯ ได้แก่

1) เพิ่มการรับรู้กฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบให้แก่ผู้ประกอบการกลุ่มนี้ โดยการใช้สื่อที่ได้รับการออกแบบสื่อ (Graphic design) ให้น่าสนใจทั้งเนื้อหาที่ครอบคลุมข้อกำหนดที่ร้านค้าต้องปฏิบัติใช้ภาษาที่กระชับ ชัดเจน เข้าใจง่าย ตรงประเด็น รวมถึงนำรูปภาพมาใช้สื่อสารแทนข้อความ แล้วนำไปประชาสัมพันธ์ หรือเผยแพร่ในหลากหลายช่องทางในระดับพื้นที่ เพื่อเพิ่มโอกาสเข้าถึงข้อมูลโดยตรง สม่ำเสมอ และต่อเนื่อง

2) สร้างเจตคติที่ดีหรือเจตคติทางบวกต่อการปฏิบัติตามกฎหมายฯ โดยสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมร้านค้าต้นแบบที่ปฏิบัติตามกฎหมายฯ กิจกรรมสร้างขวัญและกำลังใจด้วยการให้รางวัล และเชิดชูเกียรติ

3) เพิ่มการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมในการปฏิบัติตามกฎหมายฯ โดยเจ้าหน้าที่ระดับพื้นที่ สนับสนุนให้เกิดการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนด เช่น การประชาสัมพันธ์หรือการจัดทำโปสเตอร์ในหัวข้อความที่ร้านค้าควรรู้ ประชาสัมพันธ์ข้อควรระวังสำหรับลูกค้าที่มาซื้อบุหรี่ หรือ ข้อห้ามสำหรับตัวแทนจำหน่ายบุหรี่ เป็นต้น

4) เพิ่มการเยี่ยมตรวจเตือน ประชาสัมพันธ์ของพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในการปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบของผู้ประกอบการร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ (ศจย.)

เอกสารอ้างอิง

1. World Health Organization. WHO report on the global tobacco epidemic, 2019 Offer help to quit tobacco use. Luxembourg: World Health Organization; 2019.
2. Goodchild M, Nargis N, d'Espaignet ET. Global economic cost of smoking-attributable diseases. Tobac Contr 2018;27:58-64.
3. National Statistical Office. The Smoking and Drinking Behaviour Survey 2014. Bangkok: National Statistical Office; 2014. (in Thai)
4. National Statistical Office. The Smoking and Drinking Behaviour Survey 2017. Bangkok: National Statistical Office;2018. (in Thai)
5. Usaha J, Luemchan D, Gunvihok T. Evaluation on the National Strategic Plan for Tobacco Control 2012-2014. Disease Control Journal 2012;42:151-61. (in Thai)
6. National Statistical Office. The Smoking and Drinking Behaviour Survey 2011. Bangkok: National Statistical Office; 2011. (in Thai)
7. Chotbenjamaporn P, Anuntawong N. Law Enforcement of Tobacco and Alcohol Control Acts in peri - Bangkok Metropolitan area in 2010-2011. Disease Control Journal 2012; 33:167-76. (in Thai)
8. Law Division. Tobacco Product Control Act B.E.2560. Bangkok: Chulalongkorn University; 2017. (in Thai)
9. Bureau of Tobacco Control. Smoke Free School in 2018 [Internet]. Nonthaburi. Bureau of Tobacco Control; 2018 [cited 2017 Jul 22]. 20 p. Available from: <http://btc.ddc.moph.go.th/th/smokefree.php?type=1>. (in Thai)

10. McCarthy WJ, Mistry R, Lu Y, Patel M, Zheng H, Dietsch B. Density of tobacco retailers near schools: effects on tobacco use among students. *Am J Publ Health* 2009;99:2006-13.
11. Chan WC, Leatherdale ST. Tobacco retailer density surrounding schools and youth smoking behaviour: a multi-level analysis. *Tobacco Induced Disease* 2011;9:1-7
12. Leatherdale ST, Strath JM. Tobacco retailer density surrounding schools and cigarette access behaviors among underage smoking students. *Ann Behav Med* 2007;33:105-11.
13. Ajzen I. From intention to actions: A theory of planned behaviour. In: J. Kuhl & J. Beckmann, editors. *Action - control: From cognition to behavior*. Heidelberg: Springer; 1985. p. 11-39.
14. Bloom BS, Hasting JT, Madaus GF. *Handbook on Formative and Summative Evaluation of Student Learning*. New York: McGraw-Hill Book Co; 1971.
15. Khumthong A. Factors Predicting Intention in Prevention and Control of Avian Influenza of Village Health Volunteers [dissertation]. Chiang Mai: Chiang Mai University; 2007. 125 p. (in Thai)
16. Apitantiti P. Relationships among Attitude, Subjective Norm, Perceived Behavioral Control, Intention and Service Behavior (CARE) of Employees in Non-Life Insurance Company [dissertation]. Pathum Thani: Thammasat University; 2008. 133 p. (in Thai)
17. Srisakul S. Factors Predicting Intention for Cervical Cancer Screening among Women Aged 30 to 60 Years in Ratchaburi Province [dissertation]. Pathum Thani: Thammasat University; 2011. 85 p. (in Thai)
18. Norman P, et al. The Theory of Planned Behaviour and exercise: Evidence for the moderating role of past behaviour. *Br J Health Psycho* 2000;5:249-61.
19. Boudreau F, Godin G. Using the Theory of Planned Behaviour to predict exercise intention in obese adults. *CJNR* 2007;39:112-24.
20. Sujitchawalakul A, Chomson S, Sinsuesatkul S. The Factors Influencing the Intention of Smoking Behaviors Amongst Female Junior High School Students. *Christian University of Thailand Journal* 2011;17:42-50. (in Thai)
21. Tiamtoy P. Implementation Effectiveness of Tobacco Advertisement and Sales Promotion at The Point of Sale in Retail Stores According to The Tobacco Product Control ACT 2535 B.E. in Bangkok [dissertation]. Bangkok: Mahidol University; 2013. 152 p. (in Thai)
22. Phetphum C, Noosorn N, Nimpitakpong P, Mekrungrongwong S. A Community of Practices (COPs) Approach for Rural Retailer Behavioral Change Concerning Tobacco Sale to Minor. *Journal of Nursing and Health Sciences* 2015;9: 147-61. (in Thai)
23. Phetphum C, Noosorn N, Wangwonsin A, Pongpreecha B. Retailer Factors Related to Tobacco Sale to Minors in Health Region 2. *Journal of Health Systems Research* 2018;12:56-70. (in Thai)
24. Chiu YL, Chiu YC, Chang YW, Chu CM, Lin FG, Lai CH, et al. Using an extended theory of planned behaviour to predict smoking cessation counsellors' intentions to offer smoking cessation support in the Taiwanese military: a cross-sectional study. *BMJ Open* 2019;9:1-7.